

سرشناسه:	همایش ملی اتحاد حقوقی جهان اسلام (۱۳۹۶: ق م)
عنوان و نام پدیدآور:	مجموعه مقالات همایش ملی اتحاد حقوقی جهان اسلام
مشخصات نشر:	جمعی از مؤلفان؛ [به همت معاونت پژوهش مجتمع آموزش عالی فقه]
مرجع تولید:	ق م، مرکز بین‌المللی ترجمه و نشر المصطفی ﷺ، ۱۴۴۳ق، ۱۴۰۰
مشخصات ظاهری:	مجتمع آموزش عالی فقه
شابک:	ص: ۳۳۵؛ ۵/۱۴ × ۵/۲۱ سم
موضوع:	۹۷۸-۶۰۰-۴۲۹-۸۸۴-۱
شناسه افزوده:	حقوق -- کشورهای اسلامی -- کنگره‌ها؛ Congresses -- Islamic countries -- Law
شناسه افزوده:	مجتمع آموزش عالی فقه. معاونت پژوهش
شناسه افزوده:	جامعة المصطفی العالمية. مرکز بین‌المللی ترجمه و نشر المصطفی ﷺ
شناسه افزوده:	AlmustafaiInternationalUniversityAlmustafaiInternational TranslationandPublicationcenter
رده‌بندی کنگره:	KMC۱۱۲
رده‌بندی دیویی:	۳۴۰/۹۱۷۶۱
شماره کتابشناسی ملی:	۸۶۵۹۹۳۳
اطلاعات رکورد کتابشناسی:	فیبا
این کتاب با کاغذ حمایتی منتشر شده است	

BP۱۳۳۵

حق چاپ برای ناشر محفوظ است

مجموعه مقالات همایش ملی؛ اتحاد حقوقی جهان اسلام

مؤلف: جمعی از مؤلفان، به کوشش سید حسن وحدتی شبیری

چاپ اول: ۱۴۰۰ش / ۱۴۴۳ق

ناشر: مرکز بین‌المللی ترجمه و نشر المصطفی ﷺ

● چاپ: چاپخانه دیجیتال المصطفی ﷺ ● قیمت: ۷۲۰،۰۰۰ ریال ● شمارگان: ۵۰۰

مراکز پخش

● ایران، قم، خیابان معلم غربی (حجتیه)، نبش کوچه ۱۸؛

تلفن: +۹۸ ۲۵ ۳۷۸۳۶۱۳۴ دوزنگاز: داخلی ۰۹۱۰۵ ۳۷۸۳۹۳۰۹

● ایران، قم، بلوار محمدامین، سه‌راه سالاریه. تلفن: +۹۸ ۲۵ ۳۲۱۳۳۱۰۶

✉ miup@pub.miu.ac.ir 🌐 http://buy-pub.miu.ac.ir 📧 pub_almustafa

با تشکر از دست‌اندرکارانی که ما را در تولید این اثر یاری رساندند.

- مدیر انتشارات: مصطفی نوبخت
- مدیر تولید: جعفر قاسمی ابهری
- ناظر فنی: سید محمدرضا جعفری
- ناظر گرافیک: مسعود مهدوی
- ناظر چاپ: ایوب جمالی

همه حقوق برای ناشر محفوظ است

با توجه به هزینه‌ها و مشکلات عدیده، هر شخص حقیقی یا حقوقی که اقدام به چاپ، بازویسی، کپی، تکثیر و یا هرگونه برداشت جهت تهیه کتاب و تبدیل آن به جزوه، ed، فایل الکترونیکی pdf، اسکن، عکسبرداری و یا انتشار در فضای مجازی نماید، شرعاً مجاز نمی‌باشد و پیگرد قانونی خواهد داشت.

مجموعه مقالات همایش ملی اتحاد حقوقی جهان اسلام

جمعی از مؤلفان

به کوشش سید حسن وحدتی شبیری

مرکز بین المللی

ترجمه و نشر المصطفی ﷺ

با پیروزی انقلاب شکوهمند اسلامی و در عصر جهانی شدن ارتباطات، پرسش‌ها و چالش‌های نوینی در حوزه علوم انسانی فراروی اندیشمندان مسلمان قرار گرفت که همه به نوعی برخاسته از مسئولیت دشوار حکومت در این عصر است؛ دورانی که پای‌بندی به دین و سنت در مدیریت همه‌جانبه کشورها بسیار چالش‌برانگیز می‌نماید. از این‌رو مطالعات و پژوهش‌های به‌روز، جامع، منسجم و کاربردی در حوزه دین، بر اساس معیارهای معتبر جهانی و عمق و اصالت اندیشه‌های ناب، بایسته و ضروری است و جلوگیری از انحرافات فکری و تربیتی پژوهندگان حوزه دین، مهم و مورد عنایت تمامی بنیان‌گذاران این شجره طیبه، به‌ویژه معمار بزرگ انقلاب اسلامی، امام خمینی علیه السلام و مقام معظم رهبری علیه السلام می‌باشد.

«جامعة المصطفیٰ علیه السلام العالمية» برای تحقق این رسالت خطیر و در مسیر نشر معارف ناب محمدی علیه السلام «مرکز بین‌المللی ترجمه و نشر المصطفیٰ علیه السلام» را تأسیس کرده است.

در پایان لازم می‌دانیم تلاش همه عزیزانی را که در نشر این کتاب سهمی داشته‌اند، سپاس گزارده، ارباب فضل و معرفت را به یاری بخوانیم تا ما را از دیدگاه‌های سازنده خویش بهره‌مند سازند.

مرکز بین‌المللی

ترجمه و نشر المصطفیٰ علیه السلام

فهرست

- مقدمه ۱۵
- راه کارهای حرکت به سوی برقراری نظام هماهنگ ۱۷
- یکسان سازی قوانین ۱۹
۱. تشکیلات دادگستری ۲۳
۲. شیوه های جایگزین حل و فصل اختلاف ۲۶
۳. مراجع مشترک ۳۰
- همسان سازی قواعد حل تعارض و تسهیل شناسایی و اجرای آرای خارجی ۳۲
۱. همسان سازی قواعد حل تعارض ۳۲
۲. تسهیل شناسایی و اجرای آرای خارجی ۳۶
- سایر راهکارها ۳۶
۱. ایجاد مراکز پژوهشی و مؤسسات مطالعاتی مورد نیاز ۳۶
۲. تبادل استاد و دانشجو و فراهم کردن فرصت های مطالعاتی ۳۸
- امکان سنجی اتحاد حقوقی کشورهای اسلامی ۴۳
- مقررات حاکم بر شناسایی و اجرای احکام در کشورهای مورد مطالعه و مبنای نظری آن ها ۴۷
۱. مقررات حاکم بر شناسایی و اجرای احکام در کشورهای مورد مطالعه ۴۷
- الف) عراق ۴۷

- ب) اردن _____ ۴۷
- ج) الجزایر _____ ۴۸
- د) کویت _____ ۴۸
- ه) مصر _____ ۴۸
- و) لبنان _____ ۴۹
- ز) ایران _____ ۴۹
۲. مبنای نظری شناسایی و اجرای احکام خارجی _____ ۴۹
۳. انواع سیستم‌های شناسایی و اجرای آرای خارجی _____ ۵۲
- شرایط آرای قابل اجرا _____ ۵۳
۱. تعریف رأی _____ ۵۳
- الف) چه رأیی خارجی محسوب می‌شود؟ _____ ۵۳
- ب) تصمیم و رأی‌های مشمول اجرا _____ ۵۴
۲. رأی ناظر به امر مدنی _____ ۵۹
۳. حکم باید قطعی باشد _____ ۶۴
۴. صلاحیت کشور صادرکننده _____ ۶۵
۵. ابلاغ دعوا به خوانده و امکان فرصت دفاع به وی _____ ۷۳
۶. نظم عمومی _____ ۷۴
۷. صدور حکم طی دادرسی عادلانه و منصفانه _____ ۷۷
۸. عدم تعارض با رأی صادره از مراجع داخلی _____ ۷۷
۹. معامله متقابل (معامله با مثل) _____ ۷۹
۱۰. تقدّم موافقت‌نامه‌ها بر قوانین _____ ۸۲
۱۱. تجدید دوباره دعوا _____ ۸۳
۱۲. آیین طرح دعوی شناسایی و اجرای احکام _____ ۸۴
- کانون وکلای مسلمان بدون مرز _____ ۹۳
- وحدت اسلامی؛ پیشینه و تبلور _____ ۹۷
- نقاط قابل توجه نسبت به توانایی‌های کشورهای اسلامی _____ ۱۰۱

- از نظر وضعیت جغرافیایی ۱۰۱
- قسمت اول: مفهوم شناسی ۱۰۲
۱. واژگان اصلی ۱۰۲
- الف) کانون ۱۰۲
- ب) وکلاء ۱۰۲
- ج) مسلمان ۱۰۲
- د) بدون مرز ۱۰۳
۲. واژگان مرتبط ۱۰۳
- الف) جامعه اسلامی ۱۰۳
- ب) وحدت ۱۰۵
- ج) قدرت نرم و سخت ۱۰۵
- قسمت دوم ۱۰۹
- الف) راهکار عملی تحقق کانون وکلای بدون مرز ۱۰۹
۱. راهکار غیررسمی ۱۰۹
۲. راهکار رسمی ۱۰۹
- عناصر یک معاهده رسمی ۱۱۰
۱. طرف‌های توافق ۱۱۰
۲. توافق تنظیمی طبق حقوق بین‌الملل ۱۱۰
۳. کتبی بودن توافق ۱۱۱
۴. تعداد اسناد توافق ۱۱۱
- ب) تعریف معاهده حقوقی در حقوق ایران ۱۱۱
- ج) جایگاه معاهده در حقوق اسلام ۱۱۲
- د) جایگاه معاهده در حقوق ایران ۱۱۴
- تاریخچه تحول شیوه‌های مسالمت‌آمیز حل اختلافات بین‌المللی ۱۱۵
- ه) امضای نهایی پیمان‌ها و معاهدات ۱۱۷
- و) قراردادهای منبع حقوق بین‌الملل ۱۱۷

- قسمت سوم: طرح پیشنهادی برای عملی نمودن تشکل «کانون وکلای مسلمان بدون مرز» _____ ۱۱۹
- الف) اعضای کانون مرکزی وکلای مسلمان بدو مرز _____ ۱۱۹
- ب) اهداف کانون _____ ۱۲۰
- ج) شیوه نامه اجرایی _____ ۱۲۱
- حقوق اقلیت های دینی در قلمرو حقوق بین الملل _____ ۱۲۹
- حقوق فرهنگی اقلیت ها _____ ۱۳۲
- حقوق زبانی _____ ۱۳۴
- حقوق مذهبی _____ ۱۳۶
- جایگاه آزادی مذهب و حدود آن _____ ۱۳۷
- موقعیت و جغرافیای حقوقی نیجریه _____ ۱۴۸
- شیخ ابراهیم یعقوب زکراکی و توضیح تعرض به ایشان _____ ۱۵۱
- واکنش رسانه ها و افکار عمومی به نقض حقوق شیعیان نیجریه _____ ۱۵۶
- اقدامات دیپلماتیک و رسمی علیه تعرض به شیعیان _____ ۱۶۱
- واکنش علما و مراجع به مظلومیت شیعیان _____ ۱۶۳
- تخریب اماکن فرهنگی و عبادی عراق و سوریه _____ ۱۷۳
- مفاهیم و کلیات _____ ۱۷۷
- زمینه یابی ظهور تروریسم در خاورمیانه با تأکید بر داعش _____ ۱۸۰
۱. مفهوم و اصطلاح تروریسم _____ ۱۸۰
۲. ظهور گروه تروریستی داعش در عراق _____ ۱۸۲
- الف) شکل گیری داعش _____ ۱۸۲
- ب) پیکره داعش _____ ۱۸۴
- ج) داعش؛ تهدید تمامیت ارضی عراق _____ ۱۸۶
۳. سوریه و بحران گروه های تروریستی _____ ۱۸۹
- پیامدهای ظهور تروریسم بر اماکن فرهنگی و عبادی خاورمیانه (عراق و سوریه) _____ ۱۹۲
۱. داعش و نابودی اماکن تمدنی هزاران ساله عراق _____ ۱۹۲

۲. تیر تروریسم بر کمر اماکن فرهنگی و عبادی سوریه _____ ۱۹۷
واکنش‌های جهانی نهادهای بین‌المللی و دولت‌های اسلامی به ویرانگری‌های داعش
در عراق و سوریه _____ ۲۰۰
۱. عراق _____ ۲۰۰
۲. سوریه _____ ۲۰۴
- تأمین و توسعه حق بر آموزش در امت اسلامی، ضرورت و راهکارها _____ ۲۱۱
- فصل اول: ضرورت مقابله امت اسلامی با تفوق علمی و استکبار فرهنگی غرب — ۲۱۵
گفتار اول: شناسایی تهاجم علمی و فرهنگی غرب _____ ۲۱۶
گفتار دوم: ویژگی‌های فرهنگ غربی و ضرورت مقابله با آن _____ ۲۱۹
فصل دوم: وظیفه جوامع اسلامی در توسعه علمی و آموزش مردم و بررسی نظام
جمهوری اسلامی ایران در این باره _____ ۲۲۳
گفتار اول: وظیفه جوامع اسلامی در آموزش مردم و ارتقای آگاهی‌های عمومی — ۲۲۳
۱. اجرای عدالت در جامعه _____ ۲۲۴
۲. هدایت جامعه به سوی کمال و سعادت _____ ۲۲۶
۳. دانایی و خردورزی در حکومت اسلامی _____ ۲۲۷
۴. شکوفایی علمی و دانش‌افزایی _____ ۲۲۹
گفتار دوم: آموزش و ارتقای علمی مردم در نظام جمهوری اسلامی ایران — ۲۳۱
- مبانی و مصادیق حقوق سیاسی شهروندان غیرمسلمان در جامعه اسلامی _____ ۲۴۳
- بخش اول: تعاریف _____ ۲۴۴
۱. تعریف مبانی _____ ۲۴۴
الف) تعریف لغوی _____ ۲۴۴
ب) تعریف اصطلاحی _____ ۲۴۴
۲. تعریف حقوق و اقسام آن _____ ۲۴۵
الف) حقوق _____ ۲۴۵
یکم. تعریف لغوی _____ ۲۴۵
دوم. تعریف اصطلاحی _____ ۲۴۵

- ب) اقسام حقوق ۲۴۶
- ج) حقوق سیاسی ۲۴۶
۳. تعریف شهروند ۲۴۷
۴. تعریف حقوق شهروندی ۲۴۸
۵. تعریف غیر مسلمان ۲۴۹
۶. تعریف جامعه اسلامی ۲۵۰
۷. حقوق سیاسی ۲۵۰
- بخش دوم: مبانی بهره‌مندی غیر مسلمین از حقوق سیاسی در جامعه اسلامی و محدودیت آن ۲۵۱
۱. بیان مبانی و نظرات ۲۵۱
- الف) نظریه اول: عدم جواز به‌کارگیری غیر مسلمین در هیچ‌یک از امور - ۲۵۱
- یکم. قرآن ۲۵۲
- دوم. سنت و عمل صحابه ۲۵۳
- ب) نظریه دوم: جواز به‌کارگیری غیر مسلمانان در همه امور به جز امور عبادی - ۲۵۴
- یکم. قرآن ۲۵۵
- دوم. سیره عملی پیامبر ﷺ ۲۵۶
- سوم. تاریخ اسلامی ۲۵۷
- ج) نظریه سوم: رعایت قاعده نفی سبیل در به‌کارگیری غیر مسلمین - ۲۵۸
- د) بررسی اقوال ۲۵۹
۲. محدودیت حقوق سیاسی غیر مسلمانان ۲۶۰
- بخش سوم: مصادیق حقوق سیاسی غیر مسلمین در جامعه اسلامی ۲۶۲
۱. حق آزادی بیان و داشتن مطبوعات و تشکیل احزاب و انجمن‌ها ۲۶۲
- محدودیت‌های آزادی بیان و مطبوعات در اسلام و جامعه اسلامی ۲۶۳
- الف) ممنوع بودن اهانت به مقدسات دینی ۲۶۴
- ب) ممنوع بودن دروغ بستن به خدا و ایجاد بدعت در دین ۲۶۴
- ج) ممنوع بودن فتنه‌انگیزی و ایجاد رعب و وحشت در مردم ۲۶۵

- د) ممنوع بودن غیبت، توهین و تمسخر و افشای اسرار دیگران _____ ۲۶۵
- ه) ممنوع بودن افشای مسائل امنیتی و اسرار اطلاعاتی کشور _____ ۲۶۶
۲. حق تابعیت _____ ۲۶۷
۳. شرکت در انتخابات و نمایندگی مجلس قانون‌گذاری _____ ۲۶۹
- بخش چهارم: حقوق سیاسی غیر مسلمانان در قوانین جمهوری اسلامی ایران - ۲۷۰
- وحدت امت اسلامی در پرتو حق بر محیط زیست سالم در حج _____ ۲۷۷
- حقوق بر محیط زیست سالم، امن و شایسته در حج _____ ۲۸۴
۱. حق بر هوای سالم: _____ ۲۸۴
۲. حق بر خاک و آب سالم _____ ۲۸۵
۳. حق بر منظره _____ ۲۸۵
۴. حق بر فضای آرام _____ ۲۸۶
۵. حق بر عدالت زیست محیطی _____ ۲۸۷
۶. حق بر دسترسی به اطلاعات زیست محیطی _____ ۲۸۷
- ظرفیت‌های حق بر محیط زیست سالم در حج برای همگرایی امت اسلامی ۲۸۸
۱. حق بر محیط زیست سالم برای تحقق وحدت امت اسلامی _____ ۲۸۹
- الف) تأثیر ماهیت حج و مالکیت حرم در وحدت امت اسلامی _____ ۲۸۹
- ب) مناسک مبتنی بر حقوق محیط زیست و تأثیر آن بر وحدت امت اسلامی _____ ۲۹۰
- ج) نمادها و عناصر زیست محیطی حج و وحدت امت اسلامی _____ ۲۹۲
- د) منفعت عمومی در حوزه حقوق محیط زیست و همگرایی امت اسلام _____ ۲۹۴
۲. وحدت امت اسلامی برای إحقاق حق بر محیط زیست سالم _____ ۲۹۵
- الف) مشارکت و مفاهمه زیست محیطی _____ ۲۹۵
- ب) توسعه گردشگری دینی (توریسم حلال) _____ ۲۹۷
- ج) دموکراسی زیست محیطی و امر به معروف و نهی از منکر در عرصه محیط زیست _____ ۲۹۷
- فقه و حقوق خانواده بستری برای تحقق اتحاد اسلامی _____ ۳۰۳
- ازدواج _____ ۳۰۵

۱. عقد ازدواج و شرایط آن ۳۰۵
۲. شروط متعاقدین در عقد ازدواج ۳۰۶
- الف) عقل و بلوغ ۳۰۶
- ب) نشانه‌های بلوغ ۳۰۶
۳. موانع ازدواج ۳۰۷
- الف) قرابت ۳۰۷
- یکم. محارم نسبی ۳۰۷
- دوم. محارم سببی ۳۰۸
- سوم. محارم رضاعی ۳۱۱
- ب) تعدد زوجات ۳۱۱
- ج) لعان ۳۱۲
- د) سه طلاق ۳۱۲
- ه) اختلاف در دین (کفر) ۳۱۳
- و) عده ۳۱۳
۴. ولایت در ازدواج ۳۱۴
- الف) صغر، جنون ۳۱۴
- ب) ترتیب اولیاء ۳۱۵
- ج) شرایط ولی ۳۱۵
۵. عیوب ازدواج ۳۱۵
۶. آثار مالی ازدواج ۳۱۶
- الف) مهر ۳۱۶
- یکم. تمجیل و تأجیل مهر (نقد و نسیه بودن مهریه) ۳۱۷
- دوم. حق حبس زوجه ۳۱۷
- سوم. نصف مهریه ۳۱۸
- ب) نفقه ۳۱۹
- یکم. نفقه زوجه ۳۱۹
- دوم. نفقه اقارب ۳۲۱

- طلاق _____ ۳۲۲
۱. شرایط مطلقه _____ ۳۲۲
۲. طلاق رجعی _____ ۳۲۲
۳. سه طلاقه _____ ۳۲۳
۴. شک در تعداد طلاق _____ ۳۲۴
۵. خُلَع بر بیش از مهریه _____ ۳۲۴
- الف) شرایط زوجه مختلعه _____ ۳۲۵
- ب) شرایط زوج مختالِع _____ ۳۲۵
- ج) طلاق خلع سفیه _____ ۳۲۵
۶. عِدَّة _____ ۳۲۶
- الف) وجوب عده _____ ۳۲۶
- ب) عده مطلقه _____ ۳۲۶
- ج) عده وفات _____ ۳۲۷
- د) عده زن کتابیه _____ ۳۲۸
- ه) توارث بین مطلق و مطلقه _____ ۳۲۹
- نسب _____ ۳۲۹
۱. اقل مدت حمل _____ ۳۳۰
۲. فرزند ناشی از ازدواج موقت (ولد متعه) _____ ۳۳۰
۳. ولد زنا _____ ۳۳۰
۴. حضانت _____ ۳۳۱
۵. گمشده (لقیط) _____ ۳۳۲

فهرست مقالات

- ۱۷ _____ راه کارهای حرکت به سوی برقراری نظام هماهنگ
مهدی حسن زاده
- ۴۳ _____ امکان سنجی اتحاد حقوقی کشورهای اسلامی
سید حسن وحدتی شبیری / بدیع فتحی
- ۹۳ _____ کانون وکلای مسلمان بدون مرز
عزیزاله فهیمی
- ۱۲۹ _____ حقوق اقلیت های دینی در قلمرو حقوق بین الملل
دکتر احمد رضا توحیدی
- ۱۷۳ _____ تخریب اماکن فرهنگی و عبادی عراق و سوریه
دکتر محسن قدیر / علی رضا کریمی
- ۲۱۱ _____ تأمین و توسعه حق بر آموزش در امت اسلامی، ضرورت و راهکارها
دکتر محمد مهدی مقدادی
- ۲۴۳ _____ مبانی و مصادیق حقوق سیاسی شهروندان غیر مسلمان در جامعه اسلامی
فاطمه فهیمی
- ۲۷۷ _____ وحدت امت اسلامی در پرتو حق بر محیط زیست سالم در حج
عزیز الله فهیمی / سید محسن قائمی خرق
- ۳۰۳ _____ فقه و حقوق خانواده بستری برای تحقق اتحاد اسلامی
داود بصارتی